

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

Sereniss. Potentissimòqve Monarchæ Philippo II. Hispaniarvm Regi
Catholico, Belgij Principi clementissimo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

SERENISS. POTENTISSI-

MO'QUE MONARCHÆ PHILIPPO

II. HISPANIARVM REGI CATHOLICO,

Belgij Principi clementissimo.

DVERSVS hæreticos omnes, REX SERENISSIME, præ-
scribit Tertullianus noster, cuius nunc Opera in lucem damus,
non admittendos eos ad ullam de scripturis disputationem.

Primum quidem, quod hæreticum hominē post primam, aut
saltem unam atque alteram correptionem deuitandum B. Apo-
stolus Paulus scripserit. Deinde quod nihil proficiat (ipsius ver-
bis uti pergo) congressio scripturarum, nisi planè, ut aut stoma-
chi quis ineat euerfionem, aut cerebri, quod quasdam scripturas
non recipiant hæreses: si quas recipiunt, adiectionibus & detra-

ctionibus ad dispositionem instituti sui interuertant; aut non integras recipiant; & si a-
liquatenus integras præsentent, nihilominus diuersas expositiones commentate conuertant.
Denique, quod ille, si quis est, cuius causa in congressum descendis scripturarum, ut eam
dubitantem confirmes, ad hæreses magis quam ad veritatem demerget, hoc ipso motus,
quod te videat nihil profecisse, æquo gradu negandi & defendendi; certè de pari alterca-
tione incertior discedet, ne sciens utram hæresim iudicet. Diserte id profectò admo-
dum Tertullianus: quod quum & in hæreticos, ut semper sui sunt similes, nostri tempo-
ris aptissime competat; videamus, quibus auctor in hac, quod aiunt, hærena versa-
tissimus, Præscriptionibus aduersus eosdem uti pergat, uti & nos intelligamus, qui-
bus artibus cum illis sit congregiendum à nostri ordinis viris. Si quando, inquit, cum
illis disceptandum, illud prius proponi rerum ordo desiderat, an apud illos, an verò penes
nos veritas sit scripturarum, & expositionum, & omnium Christianarum traditionum.
At quin ea illis adiudicanda, quicumque in ea incidunt regula, quæ cum Ecclesiis Apo-
stolicis, matricibus, & originalibus fidei, conspiret, id tenentes, quod Ecclesia ab Apostolis,
Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit. Edant ergo, si sibi credi volunt, origines Ec-
clesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum suorum; ita per successiones ab initio
decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui ta-
men cum Apostolis perseuerauerint, habeat auctorem & antecessorem. Aut probent se
nouos Apostolos esse, dicant Christum iterum descendisse, iterum prædicasse, iterum cru-
cifixum, iterum mortuum, iterum resuscitatum. Sic enim solet Apostolus facere, dans illis
præterea virtutem eadem signa edendi quæ & ipse. Hactenus Tertullianus ante annos
plus minus mille quadringentos. Hoc igitur eiusmodi hominibus semper ob oculos po-
nendum, quid ab omnibus semper, & ubique creditum sit. Hoc enim verè proprieque

Catholicum, ex B. Optato, Vincentio Lirinensi, & aliis Patribus didicimus. Atque adeo non alia cum illis instituenda disputatio, quam ex vniuersitate, antiquitate, consensione; quae ubi concurrunt, ibi veram Ecclesiam & Catholicam Religionem esse, confiteantur necesse est. Hec autem soli Ecclesiae nostrae Romanae attributa fuisse, etiam temporibus BB. Irenaei, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Optati, Augustini, ex ipsorum scriptis manifestum est; in qua nimirum (praeterquam quod miraculis seu signorum virtutibus, & tot Martyrum sanguine clarissima) semper ab his, qui erant vndique Christiani, conseruata esset ea quae ab Apostolis est traditio, & continuata à B. Petro Apostolo Pontificum successio. Quae cum & in hunc usque diem continua serie obseruata demonstrari possit; ea sola doctrina censenda & praescribenda est Catholica, quam non modò nos, sed ipsi etiam nostri haeresiarum ad vnum omnes, antequàm schisma facerent, in Ecclesia Romana professi sunt. In hac enim vniuersitatem sequimur, qui hanc vnam veram esse fidem profiteamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia, antiquitatem veneramur, dum ab illo sensu scripturarum non recedimus, quem à sanctis Patribus accepimus; consensionem amplectimur, qui cum ipsa vetustate omnium Sacerdotum pariter definitiones sententiasque sectamur. Hinc factum est, REX CATHOLICE, vt ubi primum studiis Theologicis Christiano homine dignissimis operam capere impendere, perpetuò mihi laborandum existimauerim in adstruendis potius fidei Catholicae articulis, quam haereticorum friuolis plerumque argumentis refutandis. Cuius studij cum post primos motus Belgij anni 1566. partem aliquam in publicum contulisset, editis in B. Cyprianum Adnotationibus, quas magnorum Ordinis vtriusque virorum iudicio probatas, & ex secunda etiam editione in commune gratas fuisse deprehendi: Persuaderi mihi passus sum, urgentibus etiam aliquibus, qui eo scripti genere sese in fide pristina confirmatos fatebantur, vti, iuxta quod promiseram, similibus Tertullianum Adnotationibus illustrarem. In quo dum per integrum octennium, post absoluta nostra anno 1571. Latinorum Liturgica adlaborassem, nec tamen magnos fecissem progressus, tum ob Auctoris, qui ex industria obscuritatem adfectasse videtur, difficultatem; tum quòd plerumque variis & publicis & priuatis distraherer negotiis, ocio nunc maiori habito in secessu hoc nostro Catholicae Religionis causa, tandem aliquando serio opus aggressus, ad calcem capere pertingere. Quid autem praestiterim, malo iudicet MAIESTAS VESTRA, REX SERENISSIME, & Lector quisque Catholicus, cui prodesse studui, quam contra decorem in earum commendatione pluribus insistere. Hoc tantum dicam, quòd ex iis taquam Locis quibusdam communibus antiquitatum Ecclesiasticarum, studiosus intelligere poterit, quid ab Apostolorum aetate in Ecclesia nostra Romana obseruatum fuerit. Sperans praeterea nostra opera, voces, phrasasque obscuras ita restitutas, & elucidatas, vt nihil sit, quòd Lectorem, qui haecenus difficultate Auctoris nostri terrebatur, posthac remorari debeat. Scripturas verò omnes ab eo citatas, easque ad quas adludit, non sine maxima molestia, ex quibus locis desumptae sint, in margine designaui. Indices quoque Scripturarum, & rerum & verborum, quae Adnotationibus explicantur, adiunxi. Item & peculiare Proverbiorum, Similitudinum, Vocum Graecarum, & Phrascon Iuris; quibus allecli litterati quique & Iuris studiosi, dum quae suae sunt professionis, inquirunt, etiam antiquitates Ecclesiasticas vna eademque opera tractatas reperiant. Denique & Tertulliani vitam, atque adeo Africanæ Ecclesiae illius aetatis per annos xxxiii. historiam, recens ex ipsis illius scriptis potissimum desumptam, in lucem damus, additis etiam fragmentis Tertulliani Romani Iureconsulti, quem perperam quidam eundem putarunt.

Ingenue

Ingenue interim fateor subinde adiutum me Adnotationibus Rhenani, quas proinde & nostris interieci, saltem eas quae sanum sapiebant, addito Antidoto ad locos suspectos, quos iuxta Concilij Tridentini decretum M. V. repurgari iam olim iussit. Non parum etiam me iuuerunt in Libro de Praescriptionibus aduersus haereticos, Adnotationes in eundem Domini Ioannis Quintini Hedui, Decretorum quondam Parisini professoris, quas omnes, sicuti ab eo descriptae sunt, inter nostras excudi iussi. Quemadmodum etiam Francisci Zephyri Paraphrasés, & Scholia in Apologeticam. Quidquid denique de promere visum est ex variorum Miscellaneis, Emendationibus, Aduersariis, Animaduersionum libris, Coniectaneis, Lectionibus nouis & antiquis, Observationibus, Adnotationibus & subsecuis Lectionibus, suo cuique auctori acceptum reddidi. Quae sane omnia non sine magnis laboribus, peruigiis, lucubrationibus, & sumptu absolui potuerunt. Sed ample mercedis loco mihi futurum est, si hoc Dei Opt. Max. beneficio assequar, ut eorum qui hisce posterioribus multò quam antea atrocioribus Belgij tumultibus, nihil vicinorum exemplis territi, pro dolor, miserè se seduci, & abduci à vera Religione passi sunt, aliqui saltem ad meliorem mentem reuocentur.

Ceterum quod MAIESTATI V. REX SERENISSIME, Opus hoc inscripserim, cause sunt plures. Cui enim aptius, quod ad Tertullianum Afrum & Carthaginensem illustrandum, & à mendis vindicandum laboratum est, deditur quam Hispaniarum REGI, cuius adhuc pars Africae pariet imperio, qui Dominatoris per Africam titulum gestat, & Carthagini veteri regna sua habet contermina, fretoque tantum Gaditano discreta? Accedit quod perpetua fuerit Ecclesiarum Africae & Hispaniae, eaque penè indiuidua concordia, adeo ut etiam Carthaginensi Primati in Hispaniis non parua fuerit auctoritas, uti ex Epistola B. Cypriani 68. ad Clerum & Plebem Legionis, Asturiae & Emeritae, quae Concilij est Africani, manifestum sit, quae comprobatur noua Felicis & Sabini Episcoporum in locum Basilidis, & Martialis electio. Neque verò tū primū, sed vel sua etate Hispaniarum omnes terminos Christo credidisse testatur Tertullianus Libro aduersus Iudeos; quod ipsum magnoperè ad Regni MAIESTATIS V. commendationem facit. Deinde cui Adnotationes, quibus Catholicae Religionis veritas asseritur, congruentius consacrentur, quam Regi titulis, ac re praeteris Catholico, & fidei Catholicae praecipuo defensori; qui non tam imperio, quam clementia ministrum Dei se exhibet, in bonum etiam iis qui potestati, immò Dei ordinationi resistunt. Loquor de summa illa, saeculis omnibus inaudita MAIESTATIS V. REX CLEMENTISSIME, animi moderatione, qua pacè iadudū exoptatissimā rebus desperatissimis Belgio totiultrò offerre non est dedignata, quae tanquam alter post nubila Phœbus iam cepit illucescere. Viderint, qui aut phanaticis se totos haeresibus dederūt, aut qui illo (quem Isaias Propheta comminatur) spiritu vertiginis excacati aliorum rapiuntur, ut audientes audiant & non intelligant, ac videntes videant & non cognoscant. Certè Prouincia Catholicae Artesiae, Hannoniae; & Tripolitana haec insularum Duaci, & Orchesij (quibus accessere Mechliniensis Prouincia, Comitatus Alostensis, ac nonnulla Brabantia & Flandriae oppida) obuiis vlnis eam amplectuntur. Qua nihil gratius contingere posset illis, qui ex Flandria & aliis prouinciis huc, aut in alias refugij ciuitates, tanquam in aylum quoddam, Religionis ergò profugij maluerunt, patria domoque relictis, etiam cum bonorum iactura secedere, quam aut impiis iuramentis conscientiam polluere, aut mala suae gentis conspiceret. E quorum numero, quum & ego cum fratribus tribus iam dudum fuerim, in hac bonorum omnium de pace iam adepta congratulatione

communi, pro symbolo gratitudinis & fidelis obsequij, labores hosce meos MAIESTA-
 TI V. dedicandos existimaui: ut vel hinc eadem MAIESTAS V. cognoscat, quales
 illi adhuc supersint in his prouincijs quam maximo numero subditi, qui nondum flexerunt
 genua ante Baal, & nihil tam in votis habent, quam aliquando Regiam V. Auctoritate
 & pristinam Religionē Catholicam sartam tectā conspicere. Vnde & futurum speratur,
 ut reliquæ etiam prouinciæ salutis suæ memores, breui pacē amplectantur, & ita tandem
 aliquando restaurata vera Religione, & publica trāquillitate restituta, nobis qui post tot
 discrimina rerum in peregrino solo salutem querimus, ad nostra cum pristina securitate
 redire liceat. Neque verò etiam priuatim deest caussa, cur MAIESTATI V. lu-
 cubrationes has nostras in Tertullianum, offerendas putauerim, tum ob varia & Casaræ
 Caroli Quinti Imperatoris semper Augusti, & vestra quoque Regiæ MAIESTATIS
 in me collata beneficia, tum quod me velut impulerint domestica exempla CC. V. Adol-
 phi & Guilielmi à Pamele. Quorum ille, pia memoria pater meus, Casaræ MAIE-
 STATI à consilijs priuatis, Principis sui obsequio ita se totum dedit, ut seruendo
 mortem sibi maturarit: Hic germanus frater, Consilij Flandriæ Præses, dum munia sibi
 à MAIESTATE V. commissā fideliter exequitur, ob iustitiæ & Religionis tuende
 studium, iam secundo ad carceres, immò & ad eadem Gandauī nuper, ab hæreticis eo-
 rumque fautoribus diu questus, non nisi diuini Numinis præsidio seruatus est. Qui quum
 quod cuique carissimum est, MAIESTATIBVS V. deuouerint, officij esse mei existi-
 maui, ut & ego idem MAIESTATI V. obsequēdi desiderium, operis huius, quod eorum
 quæ hæctenus edidi, aut edituri destinavi, difficillimum fuit, dicatione testarer. Accedit,
 quod hoc mihi fore sperem ad instar supplicis libelli, quo aliquando impetrare liceat, ut
 mihi iussu TVÆ MAIESTATIS mittatur in proximam editionem Græcum illud
 Tertulliani exemplar, quod in Bibliotheca vestra Hispanica adseruari à fide dignis ac-
 cepi.

Itaque MAIESTAS V. REX CLEMENTISSIME, munusculum hoc æqui,
 quæso, bonique consulat, meâsq; Adnotationes in Tertullianum aduersus aduersariorum
 calumnias suo tueatur patrocinio, mei interim in hocce nostro Religionis Catholice caus-
 sa, exsilio voluntario memor. Quod reliquum est, MAIESTATI Vestræ quàm officio-
 sissimè me commendans, Deum Opt. Max. obsecro, ut eidem MAIESTATI Vestræ
 prospera omnia concedat, & pacem cum eadem MAIESTATE V. imitam, ac Mon-
 tibus Hannoniæ hodie publicatam, perpetuam faciat.

Duaci, xiiij. Septembris, anno à Natiuitate Domini. 1579.

MAIESTATI VESTRÆ deditissimus
 in Christo seruus

IACOBVS PAMELIVS.